

DE KROONKRUK VAN JEANNE TOUSSAINT

"Vogel in cloisonné-email gemonteerd op een horloge"

China, 19e eeuw, aangepast voor Jeanne Toussaint rond 1942

Kraanvogel in verguld brons en cloisonné-email, omgebouwd tot "horloge" voor Jeanne Toussaint, wijzerplaat gesigneerd Cartier

Kast: staand afgebeeld, met de nek naar achteren gedraaid langs de linkerkant, de veren fijn getekend en geëmailleerd in wit en zwart, de poten in gegild brons met inkepingen rustend op vier zwemvliezen

Wijzerplaat: gepatineerd en verzilverd uit de Art Deco-periode in de vorm van een ei, stokindexen en gestileerde wijzers, gesigneerd "Cartier"

Uurwerk: mechanisch met handopwinding, ankergang, spiraalveer, Frans vakmanschap, niet gesigneerd

H. 31 cm. L. 25 cm

Oorspronkelijk vormde deze kraan, samen met twee andere exemplaren, de drie steunen van een wierookbrander, een transformatie die waarschijnlijk werd uitgevoerd door de ateliers van het huis Cartier, onder leiding van ontwerpster Jeanne Toussaint.

Schatting: 40.000 / 80.000 euro

JEANNE TOUSSAINT, DE ONTWERPER VAN CARTIER

Jeanne Toussaint heeft een aanzienlijke invloed gehad op het universum van Cartier, met name op het gebied van juwelen, waar ze vanwege haar assertieve karakter en gedurfde stijl de bijnaam "La Panthère" (de panter) kreeg.

Hoewel haar invloed meer erkend wordt in de juwelenwereld dan in de horlogemakerij zelf, hebben haar esthetiek en visie indirect bepaalde iconische horlogecreaties van Cartier beïnvloed, met name

:

- Het horloge Panthère de Cartier, waarvan de naam verwijst naar de bijnaam van Jeanne Toussaint, weerspiegelt de katablegantie die zij heeft helpen vestigen als het handelsmerk van het huis.

- Zijn benadering van kostbare materialen en gedurfde vormen heeft de algemene stijl van Cartier beïnvloed, ook in hun horloges
- Haar artistieke visie heeft bijgedragen aan de onderscheidende visuele identiteit van Cartier, die terug te vinden is in alle creaties van het huis

Jeanne Toussaint leidde de afdeling haute joaillerie van Cartier van 1933 tot 1970, een periode waarin ze heeft bijgedragen aan het definiëren van het creatieve DNA van het huis. Haar nalatenschap blijft een inspiratiebron voor de hedendaagse creaties van Cartier, waaronder bepaalde horlogemodellen die de door haar ontwikkelde esthetische codes overnemen.

DE HERKOMST EN SYMBOLIEK VAN DIT UNIEKE OBJECT

De hier getoonde kraanvogel maakt deel uit van een opmerkelijke familie- en kunstgeschiedenis en illustreert de bijzondere uitstraling van Jeanne Toussaint, een belangrijke figuur in de juwelenwereld van de 20e eeuw.

Dit zeldzame object, waarvan de herkomst duidelijk vaststaat, volgt op de gedenkwaardige veiling die op 16 juni 2018 door het veilinghuis Haynault werd georganiseerd, waar diverse voorwerpen en persoonlijke archieven van Jeanne Toussaint werden verkocht, waardoor het belang van haar Belgische afkomst voor het erfgoed nog eens werd benadrukt.

Er zij op gewezen dat deze kraanvogel, volgens de inventaris die Guy Portier – expert in Aziatische kunst – na het overlijden van Jeanne Toussaint op 7 mei 1976 heeft opgesteld, wordt beschreven als een "vogel in cloisonné-email gemonteerd in een uurwerk".

De kraanvogel is sindsdien in de familie gebleven en zijn traceerbaarheid benadrukt de historische waarde van het object en getuigt het van een ononderbroken afstamming.

Naast zijn esthetische dimensie past deze kraanvogel in de symbolische lijn van de creaties van Jeanne Toussaint, met name die waarin de vogel een centrale plaats inneemt.

Dit motief is in zekere zin een voorbode van de symbolische gekooide vogels en vrijgelaten vogels die tijdens de bezettingsperiode werden gemaakt, waarbij het sieraad een drager werd van een boodschap en een engagement.

Het is in deze complexe historische context dat het tweede deel van de geschiedenis van dit object zich afspeelt, en het is belangrijk om het verband tussen deze kraanvogel en het geëngageerde werk van Jeanne Toussaint tijdens de Tweede Wereldoorlog.

In 1940, toen Parijs in handen viel van de nazi-bezetters, was Jeanne Toussaint al sinds 1933 hoofdontwerpster bij Cartier. Ze koos ervoor om ondanks de moeilijkheden en druk in Parijs te blijven en zette haar werk met passie en vastberadenheid voort.

Haar rol beperkte zich niet langer tot pure esthetiek: ze ontwierp sieraden met gecodeerde boodschappen, waarvan sommige werden geïnterpreteerd als echte daden van verzet.

Het meest opvallende voorbeeld blijft de broche die een gesloten kooi met een gevangen vogel voorstelt (1942), gezien als een verwijzing naar het bezette Frankrijk. Na de bevrijding creëerde ze een nieuwe versie – de open kooi waaruit de vogel is weggevlogen –, een sprekend symbool voor de herwonnen vrijheid.

Uiteindelijk onderscheidt de kraanvogel in cloisonné-email zich niet alleen door zijn zeldzaamheid en onberispelijke herkomst: door zijn motief en geschiedenis belichaamt hij de geest van verzet en de creatieve kracht van Jeanne Toussaint, en draagt hij bij aan het voortbestaan van de symbolische erfenis van een van de grootste figuren uit de Franse haute joaillerie.

38

=F2723/RB8 NEWYORK 14 29 1121A

Haynault Ventes Publiques

=AMAN DECEDE CE MATIN 29 MARS AFFECTUEUSEMENT = CLAUDE =

COMMERCIAL PARIS

A la
noble, à
Panpan,
su mau
Paus la
militaire
appartint

Dispersion des effets personnels
et archives de Jeanne Toussaint

HET LEVEN EN WERK VAN JEANNE TOUSSAINT

Jeanne Rosine Toussaint werd op 13 januari 1887 geboren in Charleroi, België, in een bescheiden gezin waar handwerk en ambacht een belangrijke plaats innamen: haar moeder was kantwerkster, terwijl haar vader zorgde voor de verkoop van deze traditionele producten.

Ze groeide op naast haar oudere zus en in dit huis vol vakmanschap en doorzettingsvermogen ontwikkelde ze al op jonge leeftijd een bijzondere gevoeligheid voor schoonheid en uitmuntend vakmanschap. De steun en het voorbeeld van haar familie spelen een doorslaggevende rol in de bevestiging van haar onafhankelijke karakter en haar ambities, waardoor ze zich snel losmaakt van het familiale kader om nieuwe horizonten te verkennen.

Zo leert Jeanne als tiener, rond de leeftijd van 15 of 16 jaar, Pierre de Quinsonas kennen, een Franse aristocraat die in Brussel woont. Deze relatie betekent een keerpunt in haar leven, maar stuit op op hevig verzet van de familie van Pierre, die een verbintenis met een jonge vrouw uit een bescheiden milieu afkeurt.

Ondanks deze obstakels besluit Jeanne Pierre naar Parijs te volgen, waarmee ze blijk geeft van een voor die tijd opmerkelijke vastberadenheid en durf. Deze beslissing markeert het begin van haar integratie in de Parijse high society, waar ze omgaat met kunstenaars, ontwerpers en iconische figuren zoals Coco Chanel, en waar haar groeiende interesse voor de wereld van luxe, juwelen en mode wordt gevoed.

Haar carrière krijgt een nieuwe impuls wanneer ze bij het huis Cartier in Parijs gaat werken. Vanaf 1913-1914 onderscheidt ze zich door haar creatieve talenten bij het ontwerpen van accessoires en objecten voor het merk, en al snel neemt ze de leiding van deze afdeling op zich.

Haar vernieuwende visie en haar scherpe gevoel voor stijl brachten haar in 1933 naar de functie van artistiek directeur van Cartier, een prestigieuze en uitzonderlijke functie voor een vrouw in die tijd, toen de juwelierssector nog steeds erg mannelijk was. In deze functie introduceerde ze het pantermotief, dat al snel een van de meest kenmerkende symbolen van Cartier werd en zowel elegantie, onafhankelijkheid als vrouwelijke durf symboliseerde.

Op persoonlijk vlak onderhoudt Jeanne een langdurige relatie met baron Pierre Hély d'Oissel, met wie ze in 1954 trouwt en daarmee de titel van barones verkrijgt. Tegelijkertijd draagt haar professionele en vriendschappelijke band met Louis Cartier bij aan het versterken van haar invloed binnen het huis.

Ze overlijdt op 7 mei 1976 in Parijs, op 89-jarige leeftijd, en laat een buitengewone erfenis achter.

Jeanne Toussaint, icoon van de haute joaillerie en pionier in de emancipatie van vrouwen in de luxesector, heeft een diepe stempel gedrukt op de geschiedenis van Cartier en de Franse creativiteit. Haar durf, creativiteit en toewijding blijven de huidige generaties juweliers en ontwerpers inspireren waardoor de geest van innovatie en uitmuntendheid die kenmerkend is voor de

.

© Haynault Veilinghuis

DE SYMBOLIEK VAN DE KRANEN IN HET KEIZERLIJKE CHINA

Tijdens de Qing-dynastie (1644-1911) bereikte de cloisonné-kunst een hoogtepunt van verfijning. Deze techniek, die werd overgenomen van eerdere dynastieën, bestaat uit het lassen van dunne metalen wanden op een bronzen oppervlak, het tekenen van motieven en het vervolgens vullen van deze motieven met gekleurd email dat op hoge temperatuur is gebakken. Het proces werd geperfectioneerd en verrijkt tijdens de regeringen van de keizers Kangxi,

Yongzheng en Qianlong, met name door de introductie van de bas-reliëftechniek.

Onder het bewind van Qianlong (1736-1795) bereikte de productie van cloisonné-email een hoogtepunt in termen van kwaliteit, kwantiteit en verscheidenheid aan vormen. Grote stukken kwamen vaker voor en de stijl werd eclectischer, met name in composities waarin archaïsche vormen, dierlijke motieven en modernere onderwerpen, zoals voorwerpen voor geleerden, werden gecombineerd, allemaal met een symbolische betekenis. De meest verfijnde werken werden geproduceerd in de keizerlijke ateliers in Peking. De productie werd echter voortgezet in civiele ateliers die vaak gericht waren op de export.

Deze kraanvogel, met een lichaam bedekt met een verbeelding in cloisonné-email en poten en snavel in geciseleerd brons, maakte deel uit van een representatieve collectie van dit type productie. Hij vormde namelijk een van de poten van een monumentale driepotige wierookbrander die vandaag de dag verdwenen is, maar waarvan de vorm kan worden voorgesteld dankzij soortgelijke objecten die in hun geheel bewaard zijn gebleven. De wierookbrander bestond waarschijnlijk uit een bolvormig lichaam versierd met cloisonné-email van herten en kraanvogels in een landschap, en voorzien van twee hoge handvatten. Hij werd bekroond door een opengewerkt deksel, versierd met een knop in de vorm van een bloemknop waar een draak omheen kronkelde. Verschillende opmerkelijke exemplaren worden vandaag bewaard in grote instellingen. Het British Museum bezit bijvoorbeeld een paar van deze grote wierookbranders, ondersteund door dezelfde drie kranen met rode kam (nr. 1), die dateren uit de regering van Qianlong. Een andere wierookbrander met soortgelijke kraanvogelpoten is afgebeeld in het weekblad *L'Art Ornemental* van 28 april 1883, op de voorpagina, en was eigendom van Z.M. Leopold II, koning der Belgen (nr. 2), en is afgebeeld in Emile Soldi, *Les Arts méconnus*, Les nouveaux musées du Trocadéro, Derde editie, Parijs, 1881.

De kraanvogel was een populair motief dat symbool stond voor een lang leven (in oude mythen werd hem een levensduur van duizend jaar toegeschreven), adel, vrede en de verbinding tussen de aardse en de hemelse wereld. Zijn populariteit gaat al terug tot de Ming-dynastie, met name onder het bewind van keizer Jiajing (1522-1567), waar hij vaak werd geassocieerd met het karakter "*shou*". In het Chinees is het woord "kraanvogel" een homofoon van het karakter "*he*", wat "harmonie" betekent, wat zijn gunstige symboliek nog versterkt. Kranen in cloisonné waren vooral populair in Europa, waar ze westerse verzamelaars bekoren door hun verfijning. Er zijn twee voorbeelden gedocumenteerd van de gunstige ontvangst van dit soort stukken in het Westen. Het eerste komt voor in de collectie van Henry C. Gibson (1830-1891), zoals blijkt uit een foto uit de jaren 1880 waarop het object te zien is in zijn bibliotheek (QUETTE, Béatrice, *Cloisonné: Chinese Enamels*

from the Yuan, Ming and Qing Dynasties, Bard Graduate Center, 2011, fig. 10.21, p. 204) (nr. 3). Het tweede exemplaar behoort tot de collectie van T. B. Kitson, een groot liefhebber van cloisonnés in de jaren 1930, die vandaag bewaard wordt in het Rietbergmuseum in Zürich (BRINKER, Helmut en LUTZ, Albert, *Chinesisches Cloisonné: Die Sammlung Pierre Uldry*, Museum Rietberg Zürich, 1985, fig. 323) (nr. 4). **In het kader van hun ontvangst in het Westen werden deze geïmporteerde voorwerpen, die vaak als luxegoederen werden beschouwd, aangepast om ze meer waarde te geven of om aan nieuwe toepassingen te voldoen, met name in de uurwerkindustrie, zoals blijkt uit dit voorbeeld van een kraan met een Cartier-horloge.**

1. Paar grote wierookbranders, Qianlong-periode (1736–1795)

©The Trustees of the British Museum, ref. 1931,0414.1-2

2. Wierookbrander, Qianlong-periode (1736–1795), collectie van Z.M. Leopold II, koning der Belgen

L'Art Ornemental, 28 april 1883

3.

Collectie van Henry C. Gibson (1830–1891) in
 QUETTE, Béatrice, *Cloisonné: Chinese Enamels from the Yuan, Ming and Qing
 Dynasties*, Bard Graduate Center, 2011, fig. 10.21, p. 204

4.

BRINKER, Helmut en LUTZ, Albert, *Chinesisches Cloisonné: Die Sammlung Pierre Uldry*, Museum Rietberg Zürich, 1985, afb. 323